

3. 2. Samostani i rezidencije Hercegovačke franjevačke provincije 1942. i 1943.*

PIŠE: DR. SC. FRA ANDRIJA NIKIĆ

3.2.1. KRONIKA SAMOSTANA I REZIDENCIJA.

3.2.1.1. ŠIROKI BRIJEG

3.2.1.1.1 Iz samostanskog ljetopisa

1942.

31. I. Neki indijski novinar držao đacima predavanje o Indiji na hrvatskom jeziku.

17. II. Poklade prošle bez uštipaka, jer nema masti.

30. V. Došao u samostan O. Ivo Slišković, koji je od god. 1919. bio župnik u Kočerinu. Donio dosta stvari za samostan. Na župi je bio skroman i štedljiv.

7. VII. Jedan školski zrakoplov srušio se kod gimnazije među hrastovima. Pilot je ostao neozlijeđen. Nesreća se dogodila zbog toga što je letio nisko i zapeo za hrast.

12. VII. Široki Brijeg posjetio ministar dr. A. Artuković. Na »Dućanima« je održao narodu govor. Noćio je kod nas, a sutra otišao na Posušje.

16. VII. U konvikt došli talijanski vojnici.

22. VII. Došli k nama dvojica bosanskih fratara, koji su pobjegli ispred partizana sa Šćita. Koncem mjeseca Nijemci počeli praviti na Lištici barake za radništvo organizacije Todt.

26. VII. Prolaze prema Mostaru izbjeglice iz Duvna. Bježe ispred partizana.

17. VIII. Stigli izbjeglice iz Posušja, koje su zauzeli partizani. Koncem ovoga mjeseca popravljena je čatrnja u vrtu, koja služi za pranje.

29. VIII. Odmjereni obroci kruha na 8–9 deka radi nestašice.

3–7. IX. Prošli četnici pod talijanskim zapovjedništvom preko Drežnice, Goranaca, Ladine i Rakitna i otišli u planinu (Svinjača, Badnji, Polja) gdje su palili kuće i ubijali ljude. Na zvoniku su izvršeni sljedeći radovi: sjeverni zvonik pokriven betonskom pločom a prozori zatvoreni daskom. Još prije stavljena su na crkvi u zvijezde stakla u željeznim okvirima.

10. X. Posjetio nas je ministar Ruši-

nović u pratnji preuzv. biskupa dr. Petra Čule, mnogopoštovanoga provincijala dr. Krešimira Pandžića, dvojice župana, dvojice tajnika i oružničkog pukovnika Jakovljevića.

5. XI. Početak škole. Prije nijesmo mogli početi radi nestašice hrane i radi mutnih prilika u bližoj okolici.

19. XII. Stižu izbjeglice iz Duvna, koje je ponovo palo pod partizane.

29. XII. U 4.45 sati izjutra osjetio se dosta jaki potres.¹

FRA MIRKO ĆOSIĆ, SVETIŠTE BOLI I PONOSA, 1956., AKVAREL/PAPIR, 26 X 38,5 CM

* Tekst donosimo u izvorniku.

¹ SP, sv. 145., f 207r.; HF, str. 45.

U siječnju i veljači Talijani su sasjekli dosta šume u Samogradu i Strani.

9. II. Partizani se spustili do Kočerina. Talijani bombardiraju i pucaju iz topova od Redžića na Kočerin.

18. II. Partizani zauzeli Kočerin. Talijani se spremaju da idu, a Todtovci već otišli u Mostar. Raspuštena škola i đaci, koji su mogli, otišli kući. U konviktu ih je većina ostala.

4-8. III. Četnici pljačkaju u okolici.

15. III. Došla njemačka vojska u gimnaziju, sjemenište i u primaću sobu u samostanu.

19. III. Duvanjski fratri otišli u Duvno, koje je oslobođeno.

21. III. Posjetio nas je ministar dr. Lovro Sušić, koji obilazi nastradale krajeve.

18. IV. Došao sa svojim tajnikom papin izaslanik za Hrvatsku preuzv. R. Marcone u pratnji mostarskog biskupa preuzv. dr. Petra Čule i mnogopoštovanoga provincijala dr. Krešimira Pandžića. Preuzv. izaslanik držao je na Cvjetnicu blagoslov palma i asistirao kod sv. mise.

U narodu se sve više osjeća glad. Njemački vojnici dijele sirotinji od svoje hrane.

22. V. Svršila škola zbog nestašice hrane. Inače je škola držana u konviktu po hodnicima, spavaonicama i učionicama. Sjemeništarcu su stanovali u starom sjemeništu i po hodniku samostana, gdje im je bila blagovaonica, učionica i

jedan razred.

8. VI. Otišli zadnji Nijemci iz gimnazije.

Početkom lipnja već je bilo zrelih žita. 12-16. VI. Generalni vizitator mnogopoštovani dr. Vlado Radonić održao je u ovom samostanu vizitu.

11. VII. Otišao je bivši samostanski vikar O. Zdenko Zubac za župnika u Ružiće.

13-17. VII. Održani maturalni ispiti pod predsjedanjem povjerenika gosp. Z. Zlatara, ravnatelja mostarske gimnazije.

16. VII. Otišao bivši samostanski gvardijan O. Božo Bubalo za župnika u Goricu.

19. VII. Otišao prof. dr. O. Marijan Zubac za gvardijana na Humac.

20. VII. Došao novi vikar O. Andrija Jelčić, bivši župnik i upravitelj residencije u Čapljini. Isti je dan došao za kapelana O. Petar Bakula, bivši župnik u Ljutom Docu.

21. VII. Otišao prof. dr. O. Svetozar Petric za župnika i upravitelja rezidencije u Konjic.

3. VIII. Odobreno je da jedan svećenik čita kod sestara na Lištici svako jutro svetu misu. Od danas se je počelo.

23. VIII. Počeo je O. gvardijan radove oko dogradnje drugoga zvonika. Radnici su počeli vaditi kamen uz nadnicu od 600 kuna bez hrane.

31. VIII – 30. X. Majstori su kresali

kamen za zvonik. Svaki dan radila su 4 majstora uz nadnicu od 500 kuna i hranu. Jedan majstor radio je do 6. XI.

10. X. Dijelio je sv. potvrdu preuzv. skup dr. Petar Čule.

19. X. Došao je za profesora O. dr. Dobroslav Šimović, do sada prefekt bogoslova i profesor bogoslovije na Humcu.

29. X. Dovođeno je oranje Bakamuše, koja je orana i 1917. i po selima je uglavnom uzorano i zasijano, gdje god se je moglo.

30. X. Trojica majstora napuštaju rad na kresanju kamena za zvonik. Ostaje samo jedan. Gvardijan bi nastavio rad, ali ne može dobiti ni majstora na kresanje, niti radnika za vađenje kamena. Osim toga teško ide i prijevoz iz Klanca, jer se ne mogu dobiti kamioni. I ovo je jedva preveženo.

5. XI. Upis đaka u gimnaziju. Odgođeno je sve do sada, jer se nije mogla hrana pribaviti. Sada je pak odlučeno da se od pitomaca sjemeništa i konvikta uzmu živežne namirnice kao plaća i da se na taj način omogući držanje škole.

6. XI. Prestao zadnji majstor kresati kamen za zvonik.

8. XI. Prvi snijeg po planinama. Zalahladilo.

12. XI. Danas su preuzele časne sestre pranje, krpanje i peglanje samostanskoga i sjemenišnoga rublja. U konviktu će se hraniti, stanovati i obavljati sav posao oko rublja.²

3.2.1.1.2. Iz župe

Društvo sv. Ante radilo je i kroz ove dvije godine – koliko su to prilike dopuštale. Vodili su ga O. dr. Svetozar Petric i O. Zdenko Zubac. Zanimljiv je i osobito pohvalan pokušaj da se podržavaju veze sa članovima, koji su u vojnoj službi. U tu je svrhu Društvo poslalo jedno umnoženo pismo na svakoga pojedina člana, kojega je domovinska dužnost odijelila od društva. Neki su se javili.

Od proljeća god. 1943. imenovan društvenim duhovnikom O. Slobodan Lončar. On je osnovao i ženski ogranak društva (do sada je postojala samo muška grana). Organizirao je i društveni pjevački zbor, koji, uz njegovo neumorno nastojanje, već pokazuje zamjerne uspjehe: Od II. nedjelje iza Velike Gospe svake nedjelje zbor pjeva crkvene pjesme preko pučke mise.

Novi je duhovnik uveo i društvenu članarinu, koja prije nije bila provedena. Osim toga osnovao je društveni fond dobrovoljnih priloga, iz kojega će se plaćati svakoga mjeseca po jedna sv. misa za mrtve članove društva.

Život u župi kroz ove zadnje godine bio je normalan, koliko to može biti u današnjim prilikama. Sv. sakramenti ispovijedi i pričesti dobro su posjećeni.

² SP, sv. 145., f 207r-208r.; HF, str. 46-47.

Osobito je pak zapaženo da je posjećivanje pučkih misa jako dobro. Ali upa-

da u oči da na poslijepodnevne blagoslove svijet dolazi tek u malom broju.

U listopadu 1943. uvedena je kateheza prije pučke mise.³

3.2.1.1.3. Iz sjemeništa

1942. protekla je u borbi s mnogobrojnim poteškoćama, koje su ometale normalni život. Bilo je poteškoća radi prehrane, a time su se pridružile nedaće vanjskih nemira.

15. III. Dobilo je sjemenište nova Pravića.

17. III. Postavljene su nove klupe u sjemenišnoj kapelici.

U lipnju su kandidati za novicijatu učinili duhovne vježbe i već naručili prevozilo da krenu u Tomislavgrad na

oblačenje, koje je bilo urečeno za 24. lipnja. Dolazak partizana u Duvno onemogućio je oblačenje.

1943. Došle su nove neprilike. Prehrana je bila otežana radi prekida saobraćaja. Osim toga partizani su se približavali u našu neposrednu okolicu. Radi toga smo 28. II. morali sjemeništarce raspustiti kući. Ponovo smo ih pozvali u sjemenište nakon mjesec dana.

6. VII. Dobilo je sjemenište od provincijalnog starješinstva dekret, br. 386-43.

kojim se đačka (i klerička) ograda daje u isključivu uporabu đacima (i klericima).

Radi nestašice hrane ove godine nisu mogli početi sa školskim radom. Stoga smo, kad već nije bilo drugoga rješenja, zatražili od đačkih roditelja da plaćaju u naravi. Ugovoreno je dakle da svaki pitomac donese: 200 kg kukuruza ili 150 kg pšenice, 5 kg suhe svinjetine ili 10 kg suhe govedine, 3 kg masti. Velika većina roditelja pristala je na ove uvjete.⁴

3.2.1.1.4. Iz klerikata

1942. Bilo je u klerikatu svega 5 klerika – osmoškolaca. U VII. r. nije bio ni jedan radi prekida novicijata.

14. IX. Napustili su abiturienti klerikat i otišli na Humac da nastave filozofsko-bogoslovne nauke. Putovali su pješke preko Čerina, Čitluka, Međugorja i Studenaca.

Kroz godinu su klerici sa svojim magistrom napravili nekoliko izleta i to u Crnač, na Čerin, na Čitluk, u Ljuti Dolac, gdje su ih lijepo primili dotični župnici.

1943. Bilo je u klerikatu 6 klerika: 3 u VII., 3 u VIII. razredu.

Nakon ovogodišnje mature prisustvovali su i klerici abiturienti sa svojim magistrom oproštajnoj večeri, koja je bila za abituriente priređena u konviktu.

10. IX. Otišli su abiturienti iz klerikata u Mostar u bogosloviju.

6. X. Bili su klerici u gostima kod O. Z. Sivrića u M. Gradcu.

Preko školskih praznika u ljetu klerici su poduzeli radove bojenja, pa su

FRANJEVAČKI SAMOSTAN I CRKVA U MOSTARU PRED DRUGI SVJ. RAT

obojili u samostanu 13 soba, u đačkom sjemeništu 14 soba i popravili hodnike, u gimnaziji podbojili (stavili cokul) u svim razredima, u klerikatu obojili salu za spavanje, učionicu i zahod. Klerici su

također radili i oko samostanskih pčela, čistili hidrocentralu i obavili još neke druge radove.

Za vrijeme boravka vojske u klerikatu, klerici su stanovali u samostanu.⁵

3.2.1.1.5. Iz đačkog konvikta

U školskoj godini 1941./42. rad je otpočeo u konviktu posve redovito oko 10. IX. kao i u gimnaziji. Đaka je primljen dosta velik broj tako da ih je na početku

godine bilo 151. Ovaj se je broj tokom godine mijenjao; neki su bili otpušteni, a neki opet primljeni pa je završilo u konviktu škol. god. 1941./42. 146 đaka.

Uprava je konvikta i u godini 1941./42. ostala ista kao i pređašnje godine. Kućanstvo su po običaju vodile sestre sv. Franje, i to njih 7 i 5 djevojaka.

³ HF, str. 47.

⁴ HF, str. 47-48.

⁵ HF, str. 48.

KONVIKT ZA VANJSKE ĐAKE NA ŠIROKOM BRIJEGU I NEGDAŠNJI FRATARSKI DUĆANI

Za gospodarstvo su i za pečenje kruha bile posebne sluge. Život je tekao posve normalno; još se ni u čemu nisu osjećale ratne neprilike, tek što su učestali prosjaci na kućnim vratima, koji nisu odlazili barem bez komadića kruha, jer u konviktu nisu još bili uvedeni kvarti za kruh.

14. V. Otišao je iz konvikta u samostan vikar rezidencije prof. O. Leonardo Rupčić, a na njegovo mjesto došao O. Tadija Kožul, kako je to već bilo određeno na promjeni.

12. VII. Posjetio je konvikt ministar unutarnjih poslova dr. Andrija Artuković. Ministra je pratilo dva-tri samovoza talijanskih vojnika s jednim bornim kolima. Ministar i njegova pratnja ostali su na konaku u konviktu, gdje su vojnici imali i hranu.

16. VII. Nastanili su se u konviktu talijanski vojnici, i to jedna tenkovska jedinica s osam tenkova i nekoliko samovoza. Kako je bilo svega oko trideset vojnika, zauzeli su samo šest soba, i to u novom dijelu konvikta primaću sobu, veliku i malu učionicu; u starom tamburašnicu, klavirnicu i gombaonicu tako da su prvi i drugi kat pa podrum s blagovaonicama i kuhinjom ostali slobodni. Vojnici su bili dosta zgodni, a i uslužni, kad je to trebalo. Zapovjed-

nik iz sottotemete D. Alesandro neki hohštaplerski tip s početka je bio dosta zgodan, a kasnije se izčahurio i postao dosadan i pretjeran u zahtjevima.

Za vrijeme mature bio je ministarski izaslanik prof. Jozo Babić na stanu i hrani u konviktu. Zbog partizanskog pritiska prema Posušju matura je nešto ubrzana pa je završila na 27. VII. Nakon mature održana je maturantima oproštajna večera, na kojoj su sudjelovali u prisutnosti mnogopoštovanog provincijala dr. Krešimira Pandžića i talijanski vojnici sa svojim zapovjednikom.

Sutradan su se već razišli maturanti, samo je ostao Ante Glavina, koji nije mogao kući zbog partizanskih nemira. On je ostao u konviktu sve do sredine rujna iste godine.

U ljetu je u dva navrata išao u Zagreb upravitelj konvikta dr. O. Fabijan Paponja, da osigura prehranu, da bi se moglo otpočeti s radom i u škol. god. 1942./43.

Zbog poteškoća u nabavljanju hrane morao se početak škole nešto odgoditi. Upis je u gimnaziju bio na 2. i 4. prosinca 1942. a s time je otpočeo i rad u konviktu. Najteže je bilo za prostorije, koje su bili okupirali Talijani. Zapovjednik je bio obećao, da će pred početak škole isprazniti sve prostorije u novom dijelu konvikta osim primaće sobe, jer

će tu ostati tek desetak vojnika. Ali kad je škola već imala početi, on je postavio znatno veće zahtjeve. Kad se nismo mogli s njime nagoditi, posredovao je kolonelo s Lištice, pa se spor nekako izgladio. Vojska je ispraznila veliku i malu učionicu, a uz one tri sobe u starom konviktu dana je čitava zgrada »kase«. Tako je bio riješen problem prostorija i rad je mogao da otpočne.

U konvikt je primljeno 1942./43. godine 133 đaka, a tokom godine još tri. Život je tekao posve normalno, samo što se u prehrani osjećao nedostatak kruha, jer smo bili primorani uvesti kvarte.

U siječnju i veljači iskrčen je onaj dio dvorišta koji nije spadao u nogometno igralište. Krčenje je izvršeno, da bi se na tom mjestu napravio park. Stoga su uzduž i poprijeko ostavljene ceste, a između njih su na obradivoj zemlji posađene voćke. Za krčenje je utrošeno 16.600 kuna. Obradiva je zemlja uglavnom posađena krumpirom, koji je izvršno rodio tako da ga je bilo i od 97 deka.

Usljed partizanske opasnosti prekinuta je škola od 19. II. do 11. III. 43. Kako je u konviktu bilo djece iz svih krajeva naše domovine, a veze su bile nesigurne, dano je djeci na volju, hoće li ostati ili ići kući. Gotovo sva djeca iz Hercegovine, ukoliko pojedini krajevi nisu bili ugroženi od partizana, otišla su kući. Ali uza sve to ostalo je u konviktu do 80 đaka. Normalni kućni red i život bio je gotovo nemoguć. Neposredna opasnost od partizana, neprestano pucanje u bližnjoj okolini, razne uzbudljive vijesti, sve to nije dalo da se smire i odrasli ljudi, a kamoli djeca. Ali ipak se nastojalo da posve ne propadne za školu tako dugo vrijeme.

Kad je donekle minula partizanska opasnost, otišao je na 5. III. prefekt o. Mariofil Sivrić s još dva đaka u sporazumu s direktorom gimnazije, u pojedine župe da obavijesti đake o ponovnom početku škole. Ali u međuvremenu imali smo četnički posjet. Crnogorski četnici, koji su oko 5. III. prošli kroz Ši-

roki Brijeg i otišli preko planina, nisu toliko digli uzbune. Ali kad su naišli od Kočerina oni od istočne Hercegovine, najednput se opazilo paljenje kuća i čulo za pljačku, zavladao je strah.

6. III. Trojica su četnika posjetili i konvikt. Pitali su mjesta za konačište, a kad im je upravitelj rekao da su tu đaci, a ostale prostorije da drži talijanska vojska, neki ljudeskara od njih odčitao je upravitelju lekciju optužujući naše svećeništvo za sva ubijanja srpskog elementa, a onda su otišli na konačište na Lišticu.

7. III. Počeli su četnici, u nekim slučajevima i s Talijanima, pljačkati bližu okolicu samostana i konvikta. Mi smo osjećali kakvu takvu sigurnost, jer su još tu bili talijanski vojnici s 4 tenka. Ali kad su nam rekli navečer da tenkovi odlaze na Lišticu, a i ono nešto pješadije, što se je zadnjih dana nastanilo u konviku, da ide u obližnju tvrđavicu kod Kitića, mislili smo da nas čeka sigurna pljačka, ako ne i što strašnije.

Stoga su odmah upravitelj i gvardijan otišli na Lišticu, da kod kolonela traže barem neku zaštitu. Kako se upravitelj nije vratio dokasno, prefekti su u dogovoru sa zapovjednikom talijanske pješadije u obližnjoj tvrđavici organizirali od starijih đaka neku stražu, koja bi u slučaju napada odmah obavijestila talijansku vojsku. Ali na sreću nije toga trebalo. Upravitelj se vratio s nekoliko talijanskih vojnika, koji su dva-tri dana držali stražu oko konvikta i samostana. Međutim su četnici bili povučeni.

15. III. Došle su njemačke SS-trupe. Oni su u konviku zauzeli iste one prostorije koje su držali i Talijani. Općenito

su bili vrlo zgodni osobito neki dočasnici, koji su sami gledali da vojska ne okupira više naših prostorija.

Ali kako je bila okupirana sva gimnazija, sve sjemenište i neke prostorije u samostanu, a školu smo htjeli svakako dalje nastaviti, morali smo sve razrede smjestiti u konvikt. Tako su svi razredi osim II. smješteni po učionicama, hodnicima, blagovaonicama i nekim spavaonicama, gdje su ostali sve do svršetka škole 22. svibnja.

14. V. Otišla njemačka vojska iz konvikta.

18. VII. Održana je u konviku za abituriente oproštajna večera, na kojoj je uz državnog izaslanika, direktora mostarske gimnazije prof. Zvonku Zlatara bio prisutan ispitni odbor i neki profesori.

Do koji dan razišli su se maturanti kući osim Nikole Čizmića, koji nije mogao zbog partizana. On je skupa s petoškolcem Josipom Tomaševićem, koji je polagao dopunski ispit, ostao sve do završenih popravnih ispita 3. rujna.

Preko školske godine držali su svakih 15 dana đacima predavanje dvojica duhovnika: za više razrede dr. O. S. Petric, a za niže O. R. Radišić.

31. VII. Prešao je iz samostana u konvikt novi duhovnik dr. O. Oton Knežević, ali je kroz kratko vrijeme obolio i otišao na liječenje na Ilidžu, gdje je ostao oko 20 dana. Međutim iza nekoliko vremena povratila se je bolest i morao je ležati u krevetu preko 40 dana.

I ove godine povjerena je dužnost upravitelja konvikta dr. O. F. Paponji, da vodi brigu o prehrani provincije. Radi toga je bio u Zagrebu 24. VIII. – 14. X.

3. X. ponovno se je nastanila u konviku jedna manja grupa Nijemaca, koji su zauzeli samo primaću sobu. Međutim su već na 6. istoga mjeseca nenadano otišli.

Konvikt je bio slobodan i počeli smo ga uređivati za početak škole. Ali škola se nije još mogla početi, jer nije stigla hrana. Međutim kako je godina dobro rodila u Hercegovini, odlučeno je da se prigodom upisa saopći đacima roditeljima da će među uvjetima biti uglavnom doprinos u živčnim namirnicama. Ali prigodom upisa na 5. X. odziv u konvikt nije bio najbolji, možda i zbog toga što su mnogi đaci došli na upis bez roditelja pa nisu mogli sami odlučiti da li će roditelji pristati na ove nove uvjete.

16. XI. Njemačka vojska okupirala sve prostorije u novom konviku ne izuzev ni sobe dvaju prefekta, niti sobe i kancelarije upravitelja osim podruma i prostorija u suterenu. U starom konviku su uzeli one sobe, što su bile uređene za sestre i za peglaonicu samostanskog rublja; a tražili su, da im se da na raspolaganje i praonica, premda su i nama dozvolili uporabu. Zbog toga je rad u konviku na neodređeno vrijeme odgođen. Postupak njihov pri zauzimanju osobito nekog Stabsscharfuhrera bio je neobično bezobziran i drzak kao nikad prije. Osobito su bezobzirno postupali s namještajem; krevetima, klupama, noćnim stolicama, koje su ostavljali na kiši tako da su neke stvari osobito kreveti jako oštećeni. Pa iako su zamoljeni da bi pripazili na stvari, rekli su drsko i bezbožno: »Reci Bogu nek zabrani da pada.« Tako je konvikt već dosta pretrpio velike štete na namještaju.⁶

3.2.1.1.6. Iz gimnazije

1942./43.

1942. počela je školska godina 4. studenoga. Prije nisu mogli početi radi toga, što se za pitomce nije mogla na vrijeme

pribaviti hrana. Upisalo se je 320 učenika. Imali smo 10 odjeljenja, a predavala su 22 nastavnika.

Radi operacija protiv partizana u našoj neposrednoj blizini i radi četničkoga pohoda morali smo prekinuti nastavu 19.

⁶ SP, sv. 145., f 205r-206r.; HF, str. 48-49.

II. – 11. III. 1943. Što se inače tiče rada, udešen je u skladu s vanjskim poteškoćama, u kojima se je radilo: naime nastojalo se je da se određena građa obradi sažeto uzimajući ono važnije i nužnije.

Na prvoj sjednici nastavničkog zbora 6. XI. 1942. imenovana su dvojica od nastavnika da đacima u konviktu svakih 15 dana drže konferencije, i to jedan višim, a drugi nižim razredima. 29. XI. održan je sastanak đачkih roditelja iz mjesta.

Dosta velik broj učenika stanuje na selu, a ima ih 22, koji školu pohađaju iz udaljenosti od preko 5 km. Za sve ove

učenike imenovan je posebni prefekt, koji vodi brigu o njihovu vladanju.

U drugom polugodištu morali smo se boriti s velikim poteškoćama u pogledu prostorija, jer je vojska zauzela gimnaziju i sjemenište.

22. V. završila je školska obuka.

13. – 17. VII. 1943. održan je ispit zrelosti pod predsjedanjem ministarskog povjerenika g. Z. Zlatara, ravnatelja gimnazije iz Mostara. Ispit je polagalo 15 kandidata.

O zdravstvenom stanju učenika vodi brigu općinski liječnik g. dr. J. Grubišić.

Neki učenici – njih 6 – dobivali su novčanu potporu, i to četvorica od države, a dvojica od središnjice Hrvatskog k.d. »Napretka«.

Obzirom na stalešku pripadnost učenika stanje je bilo ovako: 224 od težačkih roditelja, 47 trgovaca, 35 državnih i posebnickih namještenika, 14 slobodnih zvanja.

Đaci su udruženi u nekoliko društava, u kojima obavljaju svoje radove i tako popunjavaju školsku izobrazbu. Tokom školske godine održali su i dvije svečane priredbe.

1943. – 44.

Predviđene i nepredviđene poteškoće oko prehrane, prisutnost odmetnika u našoj blizini – sve je odugovlačilo početak školskoga rada, iako su zgrade bile od vojske ispražnjene.

24. VII. prigodom prijamnog ispita kandidata za sjemenište održana je sjednica nastavničkog zbora pod predsjedanjem mnp. O. Provincijala dr. L. Petrovića, na kojoj se je raspravljalo o prehrani pitomaca. Upravitelj konvikta

i ravnatelj gimnazije išli su na savjetovanje k mnp. Provincijalu u Mostar, ne bi li se našlo zgodno rješenje da se omogućiti redovit školski rad. Kao konačno rješenje usvojen je prijedlog da roditelji plate pristojbe u naravi.

Zaključak o plaćanju u naravi stvoren je za sjemeništare već na sjednici nast. zb. od. 24. VII. Dne 25. X. ponovo je došao mnp. Provincijal. Pod njegovim predsjedanjem održana je nova

»prehrambena« sjednica, na kojoj je zaključak o plaćanju u naravi dopunjen i protegnut na konviktorce. Nakon toga je zaključeno da se 5. i 6. XI. pozovu učenici na upis i da se tom prigodom roditeljima saopće uvjeti prijama u konvikt i sjemenište.

Tako je prema prilikama riješeno pitanje škole i mnp. Provincijal naredio je upraviteljstvu gimnazije dopisom br. 791-43. da se učenici sazovu u školu. Dok je upraviteljstvo pripremalo pismene pozive i već bilo obavijestilo nastavnike, da se u određeni dan nađu na okupu – došla je vojska i zauzela sve zgrade: gimnaziju, konvikt i sjemenište. Tako je saziv đaka onemogućen. Da se bar nekako pomogne, nastavnici su đacima zadali određeno gradivo, koje trebaju pripremiti za polaganje, koje će se održati za prvo polugodište u ožujku 1944.

Kod nas se još nalazi nešto izbjeglica iz istočne Hercegovine. Ne mogu se povratiti kućama, jer su popaljene od četnika, ili su od četničko-talijanskoga pustošenja oštećene i neuporabive za stanovanje.

Stradanja Hrvata u Hercegovini po franjevačkim izvješćima 1942. – 1944., Franjevačka knjižnica i arhiv, Mostar, 1988., str. 165. – 178. ✎

Iz sadržaja

IZ LJETOPIISA	4
ISTRAŽIVANJA	28
STRATIŠTA	41
POBIJENI	47
GLAS O MUČENIŠTVU	52
NATJEČAJ	55
IZ VICEPOSTULATURE	58

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«, XVIII., 2 (34), Široki Brijeg, srpanj – prosinac, 2025.
Broj zaključen 30. lipnja 2025.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
3 KM; 1,5 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (\$ POŠTARINOM):
BiH 9 KM; HR i EU 10 EUR; CH 10 CHF; SAD 15 USD;
Canada 16 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA....:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIC

Dragi čitatelji!

Kao što ste već čuli, ili ste primijetili na naslovnici, započeli smo kauzu mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«. Zbog čega smo to učinili, možete čitati na stranicama ovoga glasila.

Neizmjereno smo zahvalni Bogu da je konačno do toga došlo. Ujedno je to znak da smo, gledajući ljudski, skupili sva moguća svjedočanstva i dokumente o 66 ubijenih hercegovačkih franjevaca. Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« na početku, tako reći, nije imala ništa. Započela je u Mostaru, preselila se na Humac da bi konačno došla u svoje prirodno okruženje na Široki Brijeg, odnosno središnje žrtvoslovno mjesto Hercegovačke franjevačke provincije. Trebalo je početi od ništice i stvarati bazu podataka na kojoj će se poslije temeljiti biskupijska i rimska dionica postupka mučeništva. Uz to je trebalo pronaći i proučiti literaturu koja objašnjava kako se sve to radi. Htio bih zbog toga sada zahvaliti svima onima koji su sudjelovali u tome: svjedoci-ma, suradnicima, dobročiniteljima... U tu svrhu svakog 7. u mjesecu ovdje na Širokom Brijegu za njih slavimo sv. misu. Drago mi je da smo zajedno u sve-mu ovome jer to dokazuje našu povezanost i ispravnost ovoga našega hoda.

Završena je, dakle, prva dionica, ona na razini Provincije ili istražna dionica. Uskoro ćemo objelodaniti i molitvu za uzdizanje na oltar 50 hercegovačkih franjevaca, slugu Božjih. To ne znači da ćemo ostale gurnuti u stranu. Istražujemo i dalje što se točno s njima dogodilo te ako uspijemo prikupiti potrebnu građu, onda ćemo i za njih pokrenuti postupak mučeništva. Mi osobno smatramo da su oni otišli takvim putem, ali naše uvjerenje nije dovoljno. I dobro je da je tako. Stoga nemojmo podliježati vremenskim rokovima. Važno je da sve ide svojim tijekom i da duhovno rastemo zajedno s njim.

Zbog skupih poštanskih usluga prisiljeni smo od sljedećega broja povećati cijenu glasila na 4 KM. Ono će, naravno, unatoč troškovima i dalje stizati svima koji ga žele.

Nezaslužena je čast sudjelovati u ovome. Zar ne?

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca